

informatikai program által generált kép azt mutatja, hogy a Börvely-Halmos és Mezőterem-Kendereshalom telekről látható volt a térség hatalmi központja, a Nagykároly-Bobáld domb, és fordítva. A Nagykárolyi-síkság települései kivétel nélkül mind láthatóak a térségben lévő három tell valamelyikéről, így közvetlen vagy közvetett módon ellenőrizhetőek voltak. (57–59. kép)

Társadalom

A Nagykárolyi-síkság középső bronzkori népességének társadalomszerkezeti és társadalomszervezeti vizsgálata a telepek és a településrendszer kutatásán alapul. Pierre Bordieu társadalomelméleti megközelítése¹¹² megfelelő hátteret szolgáltat az észlelt településszerkezeti és településrendszeri sajátosságok valamint a társadalom szervezeti átalakulásainak összekapcsolására.¹¹³ A társadalmi struktúra egy szociális szerződésen alapuló szabályok és fogalmak rendszereként határozható meg, amely létrehozóinak célt ad és irányt szab.¹¹⁴ A bronzkori társadalom vizsgálatának eszköztárához egyaránt hozzátartoznak még a régészet és a modern összehasonlító antropológia társadalomelméleti modelljei.¹¹⁵

A második világháború utáni angolszász kulturális antropológia hosszú ideig a politikai és adminisztratív vezetés meglétének vagy hiányának dichotómiája alapján a társadalmi alakulatokat rendezett kormányzatú (állam) vagy primitív formációkként kezelte.¹¹⁶ A Julian Stewart és Leslie White nevével fémjelzett kulturális evolucionizmus egymásnak nagyrészt ellentmondó multilineáris¹¹⁷ és általános¹¹⁸ társadalomfejlődési modelljei Elman Service, Morton Fried és Marshal Shalins munkáiban kovácsolódnak egységgé.¹¹⁹ Az Elman Service által kidolgozott, majd William Sanders és Joseph Marino által továbbfejlesztett négylépcsős evolucionista társadalomtipológia megfelelő keretet biztosít a korai társadalmak régészeti kutatásához.¹²⁰ Az utóbbi évtizedekben alapos áttekintések születtek a főnökség és a középszintű társadalom fogalmának kialakulásáról, szakirodalmi használatáról és különböző értelmezéseiről.¹²¹ Elméletileg bármilyen formális vezetéssel rendelkező szegmentáris társadalmat vagy kormányzati egységet, amely meghaladja a lokális autonómia kereteit főnökségnek lehetne tekinteni.¹²² A kutatás azonban éles határvonalat von a törzsek és a náluk szervezetileg sokkal komplexebb főnökségek között, utóbbiak esetében emblemikusnak ítélve a gazdaság, a társadalom és a vallás központi irányítását.¹²³ Az állandó törzsterület, a társadalom elit általi vezetése valamint az egyéni és csoportos identitás megerősödése hozzájárul a közösség

típusú offene Siedlung¹⁰¹, sieben mehrschichtige offene¹⁰², eine mehrschichtige befestigte Siedlung¹⁰³, drei nur in der Fachliteratur erwähnte Siedlungen¹⁰⁴. Diese Reihe wird von solchen mehrschichtigen Fundstellen ergänzt (3), von denen wir nicht wissen, ob sie mit Wehrmauer versehen waren.¹⁰⁵ (Abb. 53–54.)

Auffallend ist für den klassischen Entwicklungsabschnitt der Kultur (Otomani II) die Zunahme der Zahl der Siedlungsgründungen, die als Folge der räumlichen Dynamik der Siedlungen beziehungsweise dem Resultat der Bevölkerungszunahme anzurechnen ist. Die Bevölkerungszahl der vorindustriellen Gesellschaften wurde wirtschaftlich grundsätzlich von der erreichbaren Überfluss an Nahrung, vom technologischen Entwicklungsgrad der Gemeinschaft und von der vorhandenen Wirkungsgradverwertung der Ressourcen bestimmt.¹⁰⁶ Die an der Jahrtausendwende des 2. Jahrtausends v. Chr. eintretenden günstigeren klimatischen Bedingungen der mittleren subborealen Periode beschleunigten die Entwicklung der Gemeinschaft auf der Carei-Ebene in der mittleren Bronzezeit.¹⁰⁷

In der Phase Otomani III nimmt die Zahl der Tellsiedlungen ab, außer der Zentralsiedlung kennt man zwei Telle¹⁰⁸, zwei mehrschichtige offene¹⁰⁹, zwei einschichtige offene¹¹⁰ beziehungsweise zwei nur in der Fachliteratur erwähnte Siedlungen.¹¹¹ (Abb. 55–56.)

Die hypothetischen Dominanzzonen der Telle und des dazugehörenden Siedlungssystems wurde mit der sog. Thiessen-Polygon-Methode geprüft. Die mit Hilfe des Rauminformatikprogramms (GIS) gezeichneten von Thiessen-Gebieten geförderten Informationen stimmen mit den vom XTENT-Modell gegebenen Daten überein. Die Resultate der zwei unabhängigen Untersuchungsverfahren beweisen die Richtigkeit der Methode. Die Thiessen-Polygone vom Zentrum Carei-Bobáld (Nagykároly-Bobáld) und Tiream/Mezőterem-Kendereshalom, sowie die XTENT-Dominanzgebiete enthalten dieselbe Siedlungen. Wenn die erwähnten Einflusszonen die eigentliche „politische“ Situation im geforschten Gebiete der mittleren Bronzezeit auch nicht schildern, jedenfalls kommen sie nahe heran.

Die Festhellung der sehbaren Zonen der Tells auf der Carei-Ebene hilft enorm bei der Interpretation des skizzierten Siedlungsstruktursystems. Das vom rauminformatischen Programm generiertes Bild zeigt, dass von den Tellen Berveni/Börvely-Halmos und Tiream/Mezőterem-Kendereshalom das Führungszentrum der Region zu sehen war, der Carei-Bobáld-Hügel und umgekehrt. Die Siedlungen der Carei-Ebene sind ohne Ausnahme alle von den drei Tellen aus der Zone sichtbar, so konnten sie unmittelbar oder mittelbar geprüft werden. (Abb. 57–59.)

kognitív térképének, belső rendszabályainak és kollektív emlékezetének kialakulásához. Minden társadalom ún. konnektív struktúrákat, közös tapasztalati és cselekvési tereket hoz létre. A közös helyzet tudatosulása, a térben és időben ismétlődő társadalmi-gazdasági cselekedetek a kultúra mozzanataivá válnak, egységgé kovácsolva a különböző társadalmi csoportokat.¹²⁴

A főnökség olyan területi alapú hierarchikus szociopolitikai egységként határozható meg, amelyben az elit központilag irányítja egy jól meghatározott terület gazdasági, társadalmi és vallásos életét, fenntartva a kialakult *status quot*. Középszintű társadalom, amely átmenetet képez az egyenlősítő, a formális vezetést nélkülöző közösségek és a bürokratikus államok között.¹²⁵ A főnökség alapja a rang, az emberek eltérő társadalmi státusa vérségi kapcsolatokon múlik. Az egyénnek a többlépcsős társadalmi hierarchiában¹²⁶ elfoglalt helyét az határozza meg, hogy milyen közeli rokonságban áll a társadalmat irányító nemzetség és egyben a közösség vezetőjével.¹²⁷ A társadalmi pozíciók örökölhetősége miatt a rétegzett társadalmak közé sorolt főnökség fejlettebb a rangsoroló társadalmaknál.¹²⁸ Az egyén társadalmi helyzetét a családi háttér, a vagyon és a személyes érdemek határozzák meg.¹²⁹ Léteznek a szociális felemelkedés lehetőségei, bár a társadalmi kategóriák dinamikája lassúbb és kevésbé látványos.¹³⁰

Az északnyugat-erdélyi bronzkori főnökségek kutatásának mindmáig nyitott kérdése a hatalom intézményesülésének foka és a társadalmi-gazdasági kontroll mértéke.¹³¹ Az elemzett régió társadalmi hierarchiájának elsődleges indikátorai a presztízsjavak kategóriájába tartozó bronzfegyverek és a közmunkával létrehozott erődítések.¹³² (60–61. kép)

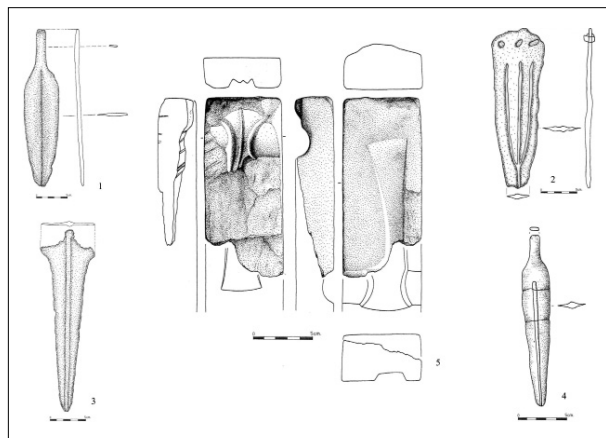
A Nagyvárolyi-síkságon kialakult középső bronzkori fémművesség szervesen illeszkedik a szintén erdélyi nyersanyagbázisra támaszkodó Tisza-vidék bronziparába.¹³³ A korszak fémműves mestereinek szakmai tudását és művészi formaalkotó képességét bizonyítják a bronzfokosok, török, arany- és bronzékszerek. A méltóságjelvényként is szolgáló bronzfegyverek (fokosok, török)¹³⁴ és a különböző ékszerek jelzik, hogy a Nagyvárolyi-síkságot benépesítő Otomani közösségek vezető rétege milyen jelentős javakat birtokolt. Figyelemre méltó, hogy a Nagyvárolyi-síkságon talált török esetében gyakorlatilag nincs két azonos fegyver. A felfedezett tárgyak mindegyike külön típust képvisel.¹³⁵ A Nagyvároly-Bobáldon (60. kép / 4)¹³⁶ és Mezőterem-Kendereshalomon (60. kép / 1, 3)¹³⁷ talált „keleti típusú” és trianguláris pengéjű középbordás, markolatlapos török a Nagyvároly-Bobáld központú főnökség kiterjedt kapcsolatrendszerét szemléltetik.¹³⁸ Ezt támasztja alá a Szilágypéren felfedezett Hajdúsámson és Monteoru-

Gesellschaft

Die Untersuchung der Gesellschaftsstruktur und Gesellschaftsordnung der Bevölkerung der Carei-Ebene in der mittleren Bronzezeit beruht auf die Erforschung der Siedlungen und des Siedlungssystems. Die gesellschaftstheoretische Annäherung von Pierre Bordieu¹¹² bietet entsprechenden Hintergrund für die Zusammenschaltung der erkannten siedlungsstrukturellen und siedlungssystematischen Besonderheiten bzw. der organisatorischen Verwandlung der Gesellschaft.¹¹³ Die Gesellschaftsstruktur kann man anhand eines von sozialem Engagement funktionierenden Systems von Regeln und Begriffen bestimmen, die seinen Schöpfern ein Ziel schafft und eine Richtung andeutet.¹¹⁴ Zu den Forschungsmitteln der Untersuchung der bronzezeitlichen Gesellschaft gehören ebenfalls noch gesellschaftstheoretische Modelle der Archäologie und der modernen Vergleichsanthropologie.¹¹⁵

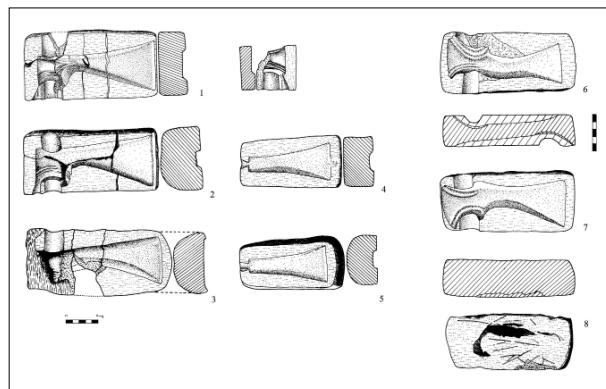
Die kulturelle Anthropologie behandelte die gesellschaftlichen Formationen nach dem zweiten Weltkrieg lange Zeit aufgrund der Dichotomie des Vorhandenseins oder des Fehlens von politischer und administrativer Führung als geordnete Regierungen (Staaten) oder als primitive Formationen.¹¹⁶ Die Gesellschaftsentwicklungsmodelle der kulturellen Evolutionismus von Julian Stewart und Leslie White sind grundsätzlich zwei entgegengesetzte multilineare¹¹⁷ und allgemeine¹¹⁸ Modelle, die in den Arbeiten von Elman Service, Morton Fried und Marshal Shalins dann zu einer Einheit werden.¹¹⁹ Die von Elman Service ausgearbeitete, dann von William Sanders und Joseph Marino weiterentwickelte vierstufige evolutionistische Gesellschaftstypologie bietet entsprechenden Hintergrund für die Forschung frühzeitlicher archäologischer Gesellschaften.¹²⁰ In den letzten Jahrzehnten erschienen hervorragende Zusammenfassungen über das Erscheinen der Begriffe des Häuptlingstums und der mittelmäßigen Gesellschaft, über das Verwenden dieser Begriffe in der Fachliteratur und ihre verschiedene Deutungen.¹²¹ Theoretisch könnte man jede segmentäre Gesellschaft mit formaler Führung oder Regierungseinheit, die den lokalen Autonomierahmen durchschreitet als Häuptlingstum betrachten.¹²² Die Forschung zieht aber eine scharfe Grenzlinie zwischen Stämmen und organisatorisch viel komplexerem Häuptlingstum, im Fall dieser letzten wird die zentrale Steuerung der Wirtschaft, Gesellschaft und Religion als emblematisch beurteilt.¹²³ Das konstante Stammgebiet, die Gesellschaftsführung durch die Elite, sowie die Verstärkung der individuellen- und Gruppenidentität tragen zur Bildung der kognitiven Karte der Gemeinschaft bei, zur Bildung der

típusú fokosok készítésére szolgáló kettős öntőforma is (60. kép / 6).¹³⁹ A Nagykárolyi-síkság nyugati szegélyén található Magyarcsaholyban három (61. kép / 6–7), a klasszikus Hajdusámson-típusú fokosoktól kissé elütő, erőteljesen profilált, masszívabb testű példányok készítésére használt öntőmintát fedeztek fel.¹⁴⁰ Beréből szintén három Hajdusámson-típusú fokosok előállítására szolgáló öntőforma került napvilágra (61. kép / 1–3).¹⁴¹

60. kép A Nagykárolyi-síkságon felfedezett státuszjelző középső bronzkori fegyverek és öntőminták.
1, 3: Tiream/Mezőterem; 2: Pir/Szilágypér;
3: Carei/Nagykároly-Bobáld (apud Roman, Némethi 1990); 5: Pir/Szilágypér (apud Kacsó 2003);

Abb. 60. In der Carei-Ebene (Nagykárolyi-Ebene) entdeckten mittlerbronzzeitliche Statuswaffen und Gussformen.
1, 3: Tiream/Mezőterem; 2: Pir/Szilágypér; 3: Carei/Nagykároly-Bobáld (nach Roman, Némethi 1990);
5: Pir/Szilágypér (nach Kacsó 2003)

61. kép A Nagykárolyi-síkságon felfedezett státuszjelző középső bronzkori fegyverek öntőmintái.
1–5: Berea/Bere; 6–8: Cehăluș/Csaholy

Abb. 61. Die Gussformen der in der Carei-Ebene (Nagykárolyi-Ebene) entdeckten mittlerbronzzeitlichen Statuswaffen.
1–5: Berea/Bere; 6–8: Cehăluș/Csaholy

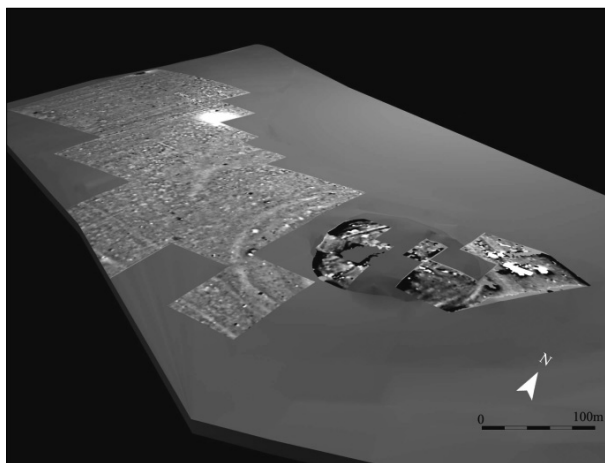
inneren Ordnungsregeln und kollektiver Erinnerung. Jede Gesellschaft erschafft sog. Konnektivstrukturen, gemeinsame Erfahrungs- und Handlungsebenen. Das Bewusstwerden der gemeinsamen Situation, die Wiederholung im Raum und Zeit der gesellschaftlich-wirtschaftlichen Handlungen werden zu Kulturmomenten, indem sie verschiedene Gesellschaftsgruppen zu einer Einheit schmieden.¹²⁴

Das Häuptlingstum kann man als eine territoriale Einheit auf hierarchischem sozialpolitischen Grund bestimmen, in der die Elite das wirtschaftliche, gesellschaftliche und religiöse Leben eines gut bestimmten Gebietes zentral verwaltet, indem sie die ausgebildete *status quo* aufrechterhält. Es ist eine mittlere Gesellschaft die einen Übergang bildet zwischen aufgrund vergleichender, formaler Führung funktionierenden Gemeinschaften und ausgleichenden, bürokratischen Staaten.¹²⁵ Der Grund des Häuptlingstums ist der Rang, die Verschiedenheit des gesellschaftlichen Status der Menschen beruht auf Blutverhältnisse. Die Stelle des Individuums in der mehrstufigen Gesellschaftshierarchie hängt davon ab¹²⁶, im welchen Abstand er sich vom Führer des Gesellschaftsgeschlechts befindet, der die Gemeinschaft leitet, wie eng er mit diesem verwandt ist.¹²⁷ Wegen Vererbbarkeit der gesellschaftlichen Positionen ist die mehrschichtige Gesellschaft des Häuptlingstums entwickelter als die Rangordnungs-Gesellschaften.¹²⁸ Die gesellschaftliche Position des Individuums wird vom Familienhintergrund, vom Vermögen und von persönlichen Verdiensten bestimmt.¹²⁹ Es gibt die Möglichkeit der sozialen Erhebung, obwohl die Dynamik der gesellschaftlichen Kategorien langsamer und weniger spektakulär ist.¹³⁰

Die bis heute offene Frage der Forschung, was das bronzzeitliche Häuptlingstum im Nordwesten von Siebenbürgen angeht, stellt den Institutionalisierungsgrad der Macht und den Ausmaß der gesellschaftlich-wirtschaftlichen Kontrolle dar.¹³¹ Die vorrangigen Indikatoren der gesellschaftlichen Hierarchieanalyse der erwähnten Region sind Bronzewaffen, die zur Prestigekategorie gehören, sowie Festungen, die mit Hilfe von öffentlicher Arbeit erstellt wurden.¹³² (Abb. 60–61.)

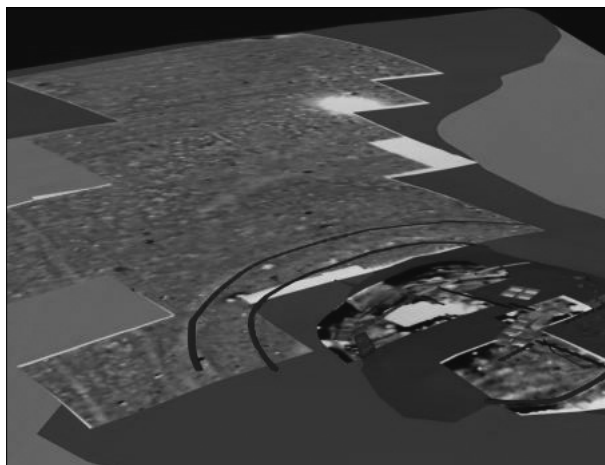
Die Metallschmiedekunst der mittleren Bronzezeit auf der Carei-Bobáld-Ebene gliedert sich organisch in die Bronzeindustrie der Theiß-Region, die sich ebenfalls auf siebenbürgische Rohstoffbasis stützt.¹³³ Vom Fachwissen und von Fähigkeiten der Erschaffung künstlicher Metallschmiedestücke der Meister in dieser Periode zeugen die Bronzestreitaxte, Dolche, Gold- und Bronzeschmuck. Die Bronzewaffen, die auch als Rangzeichen dienten (Äxte, Dolche)¹³⁴ und verschiedene Schmuckwaren zeigen, dass die führende Schicht

A két öntőminta-lelet egykori gazdái bronzművesek lehettek, vagy a helyi elit egyik fontosabb személyiségének tulajdonát képezhették.¹⁴² Messzemenő következtetések nélkül, de említésre méltó, hogy a Nagykárolyi-síkságról ismeretes mindkét öntőmintalelet az Otomani közösségek lakta terület széléről került elő.¹⁴³ A különböző török és a Hajdúsámson-típusú fokosok az elit harcosok párvialaira épülő újfajta harcmódorra és a vele kapcsolatos hatalmi ideológiára utalnak.

62. kép A Nagykároly-Bobáld tell terepmodellje és a 2010–2011-es geofizikai kutatások

Abb. 62. Das Siedlungsmodell des Tells von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) und die Ergebnisse der in den Jahren 2010–2011 durchgeführten geophysikalischen Forschungen

63. kép A Nagykároly-Bobáld tell terepmodellje és a 2010–2011-es geofizikai kutatások eredményei. A település védművei

Abb. 63. Das Siedlungsmodell des Tells von Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) und die Ergebnisse der in den Jahren 2010–2011 durchgeführten geophysikalischen Forschungen. Wehrwerk der Siedlung

der Otomani-Gemeinschaften, die auf der Carei-Ebene wohnte, welche bedeutende Güter in seinem Besitz hatte. Bemerkenswert ist, dass es im Fall der auf der Carei-Ebene gefundenen Dolche, praktisch keine zwei identischen Waffen gibt. Jeder der entdeckten Gegenstände repräsentiert einen anderen Typ.¹³⁵ Die in Carei-Bobald (Abb. 60 / 4)¹³⁶ und Tiream/Mezőterem-Kendereshalom (Abb. 60 / 1, 3)¹³⁷ gefundenen Triangeldolche mit Mittelrippe und Griffplatte „östlicher Art“ veranschaulichen das ausgedehnte Beziehungssystem des Häuptlingstums des Carei-Bobald (Nagykároly-Bobáld) Zentrums.¹³⁸ Das wird auch von der Doppelgussform unterstützt, die in Pir (Szilágypér) entdeckt wurde und zur Herstellung von Äxten der Art Hajdúsámson und Monteoru diente (Abb. 60 / 6).¹³⁹ In Cehăluș (Magyarcsaholy), der sich am westlichen Rand der Carei-Ebene befindet wurden drei (Abb. 61 / 6–7), stark profilierte Exemplare von Gussform für Herstellung massiveren Stücken entdeckt, die etwas abweichen von denen die für Herstellung klassischer Hajdúsámson-artige Äxte verwendet wurden.¹⁴⁰ In Berea (Bere) wurden ebenfalls drei zur Herstellung der Hajdúsámson-artige Streitäxte verwendete Gussformen entdeckt (Abb. 61 / 1–3).¹⁴¹ Die einstigen Besitzer der zwei Gussform-Funde konnten Bronzearbeiter sein oder sie waren im Besitz einer wichtigen Persönlichkeit der örtlichen Elite.¹⁴² Ohne weitgehende Konsequenzen zu ziehen, kann man erwähnen, dass beide von Carei-Ebene bekannte Gussform-Funde vom Rande des Gebietes, wo die Otomani-Gemeinschaft wohnte aufgetaucht ist.¹⁴³ Verschiedene türkische und Hajdúsámson-artige Streitäxte deuten an neuartige Paarkämpfe der Elitenkämpfer und auf die damit verbundene Machtiologie.

Zur Bezeichnung des Status figurieren unter anderen archäologischen Merkmalen auch Festungen. Die überfallartigen Waffenkonflikte der Periode für Beuteerlegung, erhöhen die gesellschaftliche Rolle der Kampfelite, und die Verstärkung der zentral gelegenen Siedlungen wird verallgemeinert. Das auch als Symbol des Machtsystems fungierende verstärkte Siedlungsnetz schützte und prüfte die dazugehörenden Gebiete auch in der Wirklichkeit.¹⁴⁴

Die Erforschung des Carei-Bobáld Tells mit Hilfe von archäologischen und geomagnetischen Methoden wies ein dreifaches Schutzschanzsystem um die Siedlung nach.¹⁴⁵ (Abb. 62.) Die Aufgabe der Siedlungsbefestigung sowie das Aufrechterhalten der verlangten bedeutenden Arbeitskraft und entsprechenden zentralen Koordination. Das Arbeitsvolumen und die Größe der mobilisierten Arbeitskraft ist der Maßstab der Gesellschaftskontrolle, sie zeigt die Macht des Führers der Gemeinschaft von Carei.¹⁴⁶

A státus megjelölésére használt egyéb régészeti ismérvek között az erődítések is szerepelnek. A korszak zsákmányszerző, rajtaütésszerű fegyveres konfliktusai megnövelik a harcos elit társadalmi szerepét, és általánossá válik a központi települések erődítése. A hatalmi rendszer szimbólumaiként is működő erődített telep hálózata gyakorlatban is védte, illetve ellenőrizte a hozzájuk tartozó területeket.¹⁴⁴

A Nagykároly-Bobáld tell régészeti és geomágneses módszerekkel történő kutatása egy, a települést övező hármás védőárokrendszer mutatott ki.¹⁴⁵ (62. kép) A telep erődítésének feladata illetve a védőárkok karbantartása jelentős munkaerőt és megfelelő központi koordinációt igényelt. A munka volumene és a mozgósított munkaerő nagyságrendje a társadalmi kontroll fokmérője, jelzi a nagykárolyi közösség vezetőjének hatalmát.¹⁴⁶

A Nagykároly-Bobáld központú főnökség átmenetet képez a Vincas Steponaitis-féle csoportosítás egyszerű és komplex főnökségei között. A tellt övező siktelepülések szintjén történő élelemtermelést összehangoló redistributív politikai gazdaságban egyaránt fellelhető lehetett a reciprocitás valamint az ellenőrzött régió többletermelésének adóként való begyűjtése és kereskedelmi hasznosítása.¹⁴⁷

Településstruktúra és gazdaság

A Berettyó és az Ér völgyében valamint a Nagykárolyi-síkságon található telepek feltárásakor nagyobb közösségi épületek és szerényebb méretű lakóházak (4×5-6m) egyaránt napvilágra kerültek. A Nagykároly-Bobáld tell védművein belül, kisebb-nagyobb térközökkel, viszonylag sorban egymás mellett elhelyezkedő lakóházak a rendelkezésre álló élettér racionális kihasználásáról árulkodnak. Be kell ismernünk, hogy a nagykárolyi tell lakóházairól birtokolt adataink igen csak hiányosak. A kutatóárkokkal történő feltárás és a tellen található gyümölcsös fáinak hivatalos kivágási tilalma miatt (1966–2001 között) egyetlen lakóépületet sem sikerült teljes mértékben dokumentálni. (64–67. kép) Ezt súlyosbítja, hogy a többrétegű középkori temető sírjai szinte feldarabolták egy-egy ház felületét. A Nagykároly-Bobáld tell eddigi régészeti kutatása során az Otomani kultúra 12 háza/házrészlete ismeretes.¹⁴⁸ Ezek közül ki kell emelnünk az 1988-ban feltárt nyolc méter oldalhosszúságú, északnyugat-délkelet irányítottaságú, téglalap alaprajzú felszíni házat. A kör alakú épített belső tűzhellyel ellátott lakóépület többször sarazott padlóján örlökövek, ép és a helyszínen összetört edények tár-

Die Führung des Carei-Bobald Zentrums bildet einen Übergang zwischen den einfachen und komplexen Gruppierungen der Vincas Steponaitis-artige Führungstypen. In den Ortschaften auf der Ebene um den Tell waren die aufgrund von Reziprozität geschehende Lebensmittelproduktion im Einklang mit redistributiver Wirtschaftspolitik, sowie auch die geprüfte Einsammlung als Gabe der Überproduktion in der Region und seine Handelsverwertung auch anwesend.¹⁴⁷

Siedlungsstruktur und Wirtschaft

Bei Ausgrabungen im Barcău/Berettyó- und im Eriul/Ér-Tal, sowie bei Freilegung der Siedlungen auf der Carei-Ebene sind größere Gemeinschaftsbauten sowie bedeutende Wohnhäuser (4×5-6m groß) ebenfalls an die Tageslicht gekommen. Im Inneren der Wehrwerke des Carei-Bobald Tells, befanden sich die Wohnhäuser mit größeren oder kleineren Leerfelder, relativ in einer Reihe nebeneinander, die über die rationale Ausnutzung der zur Verfügung stehenden Lebensraum zeugen. Wir sollen einsehen, dass unsere Angaben, was die Wohnhäuser des Carei-Tells angehen, besonders lückenhaft sind. Wegen Verbot der Freilegung mit Forschungsgraben und weil man die sich am Tell befindende Obstbäume offiziell nicht ausschneiden durfte, (zwischen 1966–2001) konnte man kein einziges Wohngebäude vollständig dokumentieren. (Abb. 64–67.) Das wurde noch dadurch erschwert, dass die Gräber des mehrschichtigen mittelalterlichen Friedhofs beinahe die Oberfläche der Häuser zerstückelten. Man kennt nach der archäologischen Forschung des Carei-Bobald Tells bisher 12 Häuser oder Häuserfragmente, die der Otomani-Kultur angehören.¹⁴⁸ Von diesen sollte man das im Jahre 1988 freigelegte oberirdische Haus hervorheben, das acht Meter Seitenlänge hatte in Nord-West Richtung und einen Rechteckgrundriss. Im Wohngebäude, mit kreisförmiger eingebaute Innenfeuerstelle versehen, auf dem mit Lehm mehrmals verkleideten Fußboden hat man Mahlsteine, neben ganzen und am Ort zusammengebrochenen Gefäßen eine größere Menge von verkohlten Weizen gefunden. Die Weizenreste sind in drei Haufen an die Oberfläche gebracht worden. Die Umstände der Funde deuten darauf hin, dass diese in Körben oder – ebenfalls beim Abbrennen des Hauses vernichteten – in anderen aus organischem Material gefertigten Lagermittel aufbewahrt wurden. Die äußere Oberfläche der eingestürzten Gebäudegeflechtwand war mit sorgfältig glattgemachter dünner Mauerwurfeschicht abgedeckt. Der obere Wandteil war